

uobičajeno, popisi započinju kanunom, odnosno kratkim zakonikom u kojemu su navedeni porezi koje su popisani porezni obveznici bili dužni plaćati. Zatim slijedi popis poreznih obveznika, koji su podijeljeni prema nahijama i naseljima u kojima su živjeli, te broj kućanstava i zbroj njihovih prihoda. Poglavlari kućanstava navedeni su s osobnim imenom i imenom oca, s time da se na nekim mjestima u popisima može pretpostaviti da se radi o prezimenu, a ne očevu imenu. Hafizović je težila olakšati razumijevanje popisâ čitateljima laicima, odnosno neosmanistima, i to tako da se pri navođenju toponima i antroponima koristila hrvatskom latinicom, odnosno nije pribjegavala (u osmanistici uobičajenoj) transliteraciji, tj. transkripciji osmanskog turskog jezika na specijalizirane osmanističke alfabete, odnosno na modernu tursku abecedu. Vjerojatno je s istom težnjom (olakšavanje razumijevanja široj čitalačkoj publici) prevoditeljica poglavare kućanstava navodila tako što je očevo ime pisala u obliku posvojnog pridjeva (npr. Ivaniš Martinov).

U knjizi se zatim nalazi poglavlje „Preslici rukopisa (izbor)“ (377-400), u kojem je priređivačica ponudila izbor 38 stranica preslika izvornih osmanskih popisa prevedenih u ovom izdanju. Zatim slijedi „Rječnik manje poznatih termina“ (401-414), u kojem se nalaze pojmovi koji su manje poznati širem čitateljstvu, a Hafizović se njima koristila diljem knjige. Pri kraju knjige nalazi se poglavlje „Izvori i literatura korišteni pri obradi pakračkih popisa“ (415-417), sažetak na engleskom jeziku („Summary“, 418-422), „Kazalo zemljopisnih imena“ (423-447) i kratka biografija prevoditeljice („O autorici knjige“, 448).

Na temelju gore iznesenih komentara o važnosti ovdje predstavljenog izdanja osmanskih poreznih popisa Pakračkog sandžaka, smatram da će ono biti nezaobilazan temelj za buduća istraživanja društveno-gospodarskih, demografskih, vjerskih i drugih aspekata povijesti Slavonije u ranome novom vijeku. Ovo bi izdanje ujedno trebalo biti poticaj domaćim osmanistima, kao i onima u susjednim državama, da nastave s analizom i objavom osmanskih izvora kako bi od njih imala korist znanstvena i šira javnost koju zanima povijest hrvatskih zemalja pod osmanskom vlašću.

Anđelko Vlašić

Historija emocija prema izvorima s jadranskog prostora od kasnoga srednjeg vijeka do prve polovice 20. stoljeća

Marija Mogorović Crljenko i Elena Uljančić (ur.), Emotio, affectus, sensus...: o osjećajima u povijesti na jadranskom prostoru. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Poreču od 23. do 25. svibnja 2019, Poreč: Zavičajni muzej Poreštine, 2021, 205 str.

Nakon devetog po redu znanstvenog skupa *Istarski povijesni biennale*, održanog 2019. s naslovom *Emotio, affectus, sensus...: o osjećajima u povijesti na jadranskom prostoru*, 2021. izdan je istoimeni zbornik radova u uredništvu Marije Mogorović Crljenko i Elene Uljančić. U Zborniku je ukupno jedanaest nekategoriziranih radova koji pod vidom his-

torije emocija obrađuju dostupne izvore s jadranskog prostora u vremenskom rasponu od kasnoga srednjeg vijeka do prve polovice 20. stoljeća.

Prvi članak pod naslovom „Osjećaji u povijesti: koncepti, diskursi i prakse“ Zrinke Blažević u svojem prvom dijelu razlaže različite jezične koncepte kojima se imenovalo emotivno u povijesti te tako služi kao svojevrsan uvod u razumijevanje ostalih radova, a u nastavku izlaže razumijevanje osjećaja u medicinskom opusu rimskog liječnika dubrovačkog podrijetla, Đure Baglivija (1668 – 1707).

Nakon općenitog predstavljanja emotivnog diskursa, naredni članci konkretiziraju govore o osjećajima pa tako Josip Banić u vrlo opsežnom radu „*Irato animo: Performing Anger in Late Medieval Istria*“ analizira performanse gnjeva u kontekstu interpersonalnih konflikata na području mletačke Istre u kasnom srednjem vijeku. Uz teorijsko-metodološki uvod, autor predstavlja faze izražavanja ljutnje u nekoliko slučajeva, disocirajući ih na uvertiru, neizravno nasilje, izravno nasilje i epilog, da bi na kraju predstavio kontroliranje tog afekta u kontekstu zakonodavstva.

Nasuprot tome, rad Darje Mihelić „Načedne razvade duhovščine severozahodne Istre (Piran, Trst, Izola; 13. do 16. stoletje)“ osvjetljava grešan život istarskog klera koristeći se primjerom svećenika iz Pirana u 13. stoljeća, statutima grada Trsta i izvješćima vizitacije veronskog biskupa Agostina Valiera iz 1580. Autorica se u njemu više usredotočuje na predstavljanje i prepričavanje sačuvanih epizoda iz života nego na konkretno poimanje emocija, ali je lako uočljiva zajednička emotivna podloga različitih povijesnih aktera.

Upravo su povijesni akteri, ali suočeni sa smrću, nosivi objekt istraživanja Zorana Ladića u radu koji nosi naslov „Oporuke i osjećaji. O raznolikosti izričaja intimnih i grupnih emocija u istočnojadranskim oporukama razvijenog i kasnog srednjeg vijeka“. Članak razmatra problematiku izražavanja osjećaja oporučitelja u trenutku sastavljanja oporuke, od čega najveći naglasak stavlja na emociju straha koja se očitovala u oporučnom ostavljanju sredstava što se trebaju utrošiti za spas duše preko legata.

Rad Kosane Jovanović „Unrequited love in medieval chivalric romance“ vraća se na temu romantične ljubavi kroz prizmu priče o Elaini, djevi od Astolata. Ponajprije se ističu razlike i sličnosti između francuske i talijanske verzije priče, a kasnije se obrađuju klasične teme u takvoj vrsti romana poput ljubavi, boli i patnje, moralnih eksplikacija i slično.

Kada se radi o emociji ljubavi, plodan izvor za historijsko-emocionološko istraživanje svakako su ženidbeni procesi koji su se vodili pred crkvenim i civilnim sudovima. Njih je predstavila Marija Mogorović Crljenko u članku pod naslovom „Ljubav, bol, strah, sram...: istarski ranonovovjekovni bračni procesi kao izvor za povijest emocija“. Predstavljajući najprije jedan proces, autorica analizira posljedice za nevjenčane partnere koji su „dragovoljnom otmicom“ počeli živjeti zajedno, kasnije na drugim primjerima predstavlja komplementarne parove emocija bol i strah maltretiranih žena te strah i sram silovanih žena, a na kraju iz formula obrazloženja uklanjanja ženidbenih zapreka postavlja tezu o strahu od nestašice partnera.

Rad Claudija Povola „Invito a casa Covacich. Un rito di umiliazione nell'Istria del Seicento“ predstavlja obrede koji ponižavaju pojedinca pred zajednicom, s naglaskom na poticanje srama koji treba izazvati socijalno poštovanje prema voditeljima zajednice. Općenitoj klasifikaciji te proizlazećoj kontekstualizaciji emocija vraća se članak Matije Drandića pod naslovom „Emocije u pastoralnoj vizitaciji pulskog biskupa Alojzija Marcella 1658./1659.“ Rad na temelju Jasperove taksonomije emocija analizira izražavanje afekata sablasti, prezira i ljubomore, pokazujući kako apostolske vizitacije mogu biti, uz

valjanu metodologiju, dobar izvor za istraživanje emocija u povijesti.

Geste kojima se iskazuje nezadovoljstvo nad venecijanskim upraviteljima predstavlja Catarine Caverzan u radu „L'ingiuria anonima: il rettore Veneziano e il reato di Libello famoso“, analizirajući deset slučajeva iz 16. stoljeća. Dva posljednja članka temelje se na izvorima iz 20. stoljeća. Prvi Milana Radoševića pod naslovom „‘Trgovanje emocijama’: samoubojstva u istarskom novinskom diskursu za talijanske međuratne uprave (1918. – 1940.)“ predstavlja neuzvraćenu ljubav, obiteljske razmirice, financijske probleme i neizlječive bolesti kao uzroke samoubojstava. Prema autoru, unatoč razlozima, samoubojstva su se različito opisivala s obzirom na politički i ideološki stav tiskovine: od potpunog prešućivanja pa do vrlo detaljnog emotivnog opisa nesretnog događaja. U drugom radu pod naslovom „Transferi ljudi i povijest emocija: jadranski migranti u međuratnom Zagrebu“ Željko Dugac na temelju arhivskih fondova sestara pomoćnica i novinskih vijesti istražuje emocije siromašnih doseljenika s ciljem prikazivanja kako se takvi izvori mogu emocijološki čitati i tako pridonijeti maksimalizaciji spoznajnih potencijala i afirmaciji povijesne znanosti.

Takav zaključak dobro ocrtava pokušaj ovog Zbornika: prikazati kako cjelovito historijsko istraživanje ne može preskočiti izražavanje i življenje osjećaja aktera jer na povijesnu pozornicu svi oni nerijetko stupaju upravo vođeni svojim emocionalnim doživljajima. U kontekstu hrvatske historiografije Zbornik može pomoći popularizaciji historijsko-emocijološkog pristupa te, s obzirom na to da je svaki članak popraćen kvalitetnim bilješkama koje obiluju naslovima priručnika ove historijske subdiscipline, može poslužiti i kao polazišna točka novim istraživanjima. Također, Zbornik podcrtava činjenicu da historijsko-emocijološko istraživanje ima širok raspon tema te je trajno u opasnosti da se zadrži na običnom nabranjanju emotiva, nepotrebnom psihologiziranju ili prepričavanju zanimljivih skandala. Međutim, koristeći se kvalitetnom i potpunom metodologijom, kojom se većina autora u Zborniku koristila, historija emocija ima mogućnost upotpuniti i iz drugog kuta sagledati povijesne događaje u cjelini.

Vjeran Lazić

Inventar hrvatske nazočnosti na Jadranu

Trideset pogleda na Sredozemlje: uvodni eseji „Knjige Mediterana“ (ur. Nenad Cambi), Split: Književni krug, 2020, 326 str.

U knjizi su objavljene pisane inačice izgovorenih eseja kojima se svake godine, počevši od 1990, otvara međunarodna znanstvena manifestacija *Knjiga Mediterana* u organizaciji splitskoga Književnoga kruga. Tjedno okupljanje krajem rujna, na kojem se redovito održavaju međunarodni znanstveni skupovi te predstavljaju knjige, uvodno se otvara predavanjem uglednog i potvrđenog znalca u čijem je eseju najčešće sublimirano čitavo životno znanstveno iskustvo. Navedena knjiga stoga predstavlja jedno od najvažnijih izdanja od hrvatske neovisnosti jer donosi inventar čitave hrvatske nazočnosti

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI
53
BROJ 2

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase sans-serif font.

ZAGREB 2021.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 53, broj 2

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Domagoj Tončinić

Glavna urednica / Editor-in-Chief

Inga Vilogorac Brčić

Izvršna urednica / Executive Editor

Kornelija Jurin Starčević

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz), Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina d.d., Sveti Ivan Zelina

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*